

Poznámky k otevřenému dopisu Krajského poradního sboru pro amatérské loutkářství Středočeského KKS Praha

- V dopise je vytýkána jednostranná preference autorského divadla

1. V dopise se s pojmem „autorské divadlo“ zachází dosti vágně, respektive zjednodušeně. Patrně je myšlen ten způsob divadla, který nepracuje s textovou předlohou vzniklou v dílně dramatika, který je vůči souboru indiferentní.
2. Jaké jiné preference by měly být uplatňovány, má-li se divadlo držet specifičnosti svého druhu umění?, tj. nemá-li být víceméně reprodukovanou literaturou, víceméně výtvarným uměním atp.; tj. má-li se vrátit ke své specifické vlastnosti – schopnosti prostřednictvím účelné syntézy různých druhů umění vyjadřovat potřebné myšlenky a citění, což lze činit pouze v procesu tvorby, přičemž každá tvorba nemůže nebýt autorská.

- Podcenění nezbytnosti ovládnout základy řemesla (vodění a řeč jako základ loutkářské tvorby)

1. Pojetí základu řemesla je secsakra úzké. Kde je režie, scénografie, herectví atd.?
2. Základ loutkářské tvorby, jako ostatně každé jiné, však není v řemesle. Řemeslo je jen nutným předpokladem, nutným osvojením prostředků, které nám jsou předávány staršími generacemi buď přímo, nebo zprostředkovaně literaturou apod. Je na nás, abychom tyto prostředky zhodnotili z hlediska našeho aktuálního cíle a záměru, abychom zkrátka provedli jejich výběr. To stále ještě však není základ tvorby. Základ tvorby je naše schopnost ony vybrané prostředky – prvky vnést do nových vztahů a vazeb – vytvořit jimi novou strukturu. Tj. základ tvorby je v naší schopnosti realizovat novou kvalitu. Její smysluplnost pak nelze poměřovat ničím jiným, než společenským pokrokem. Ale to už je jiná kapitola.

- Pod rouškou syntetičnosti a stírání rozdílů mezi uměleckými druhy se rezignuje na specifičnost jednotlivých druhů umění

1. To je protiřeč – viz výše.
2. Pokud bychom snad přeci jenom měli rezignovat na schopnost syntézy a specifičnosti, tak vlastně popřeme vývoj čehokoliv vůbec. Každá struktura má své specifické vlastnosti. Každá struktura je v pohybu. Tento pohyb způsobuje, že prvky jedné struktury přichází do vazeb s prvky jiné struktury. Tím vznikají nové substrukтуры, které mají i svá nová specifika. Je to nekonečný řetězec. Kdyby tomu tak nebylo, stálo by loutkové divadlo kolem totemu a provádělo rituální tance. Nebo snad tím totemem mají být Kašpárek a Kmotr Švejda?

- Volání po potřebě maximální tolerance k různým způsobům práce

1. Tj. i k způsobům práce, jíž jsou produkována bezduchá představení, která svou myšlenkou a invenční prázdnotou působí na diváka a ve svých výsledcích vychovává bezduchého konzumenta bez vyšších nároků, která ho odvádí od tvořivého myšlení?

Tj. i k způsobům práce, v nichž jsou používána ověřená klišé, v nejlepším případě nalakovaná na moderno? Tj. k způsobům práce, kde absentuje tvorba?!

2. Nic proti toleranci, pokud nemateme pojmy. Podmínkou každého umění je tvorba. Pokud tato fáze lidského osvojování světa chybí, nelze mluvit o umění.

Je tedy zapotřebí rozlišovat jednak zájmovou činnost, která si nedělá ambice být uměním. Činnost např. amatérského „divadelního“ souboru, jejímž hlavním smyslem je společenské setkání. Setkání členů souboru samotných či rozšířené o kolektiv spolupracovníků, spolubydlících atp. Při tomto setkání si pro sebe a nejbližší okolí lze sehrát divadelní hru. I v této činnosti přirozeně může a také obvykle dochází k tvorbě, k překračování dosaženého. Jen výjimečně však k tvorbě umělecké. Dochází zde k tvorbě na bázi sociální komunikace. Divadlo, které je zde prostředkem, utváří nové kvality ve vztazích daného kolektivu, v uspokojování potřeb sociální interakce soukmenovců atp.

Vedle toho je však třeba rozlišovat zájmovou **uměleckou** činnost, jejíž hlavní smysl je naprosto odlišný. V zájmové umělecké činnosti hraje hlavní roli seberealizace na bázi umělecké činnosti. Jde o jiný druh činnosti, který nelze s prvním příkladem slučovat a tím ani poměřovat.

Je tedy nutné rozlišovat různé činnosti. Je nutné zachovat možnost nejrozmanitějších způsobů dosahování cílů té které činnosti. Nelze však tolerovat na půdě zájmové umělecké činnosti absenci tvorby.

3. Je snad nasnadě, že na přehlídkách ZUČ mají místo kolektivy zájmové **umělecké** činnosti, a většinou ne jiné zájmové kolektivy. Uvádět na této půdě produkce, opírající se výlučně o zažitě a namnoze přežitě postupy, by odporovalo základnímu poslání přehlídek, kterým je **rozvoj** ZUČ.

- **Nelze hodnotit pouze myšlenkovou závažnost (u inscenací pro dospělé musí být zákonitě vyšší)**

Toto zvolání je jen opětovný důkaz neoprávněného zakořeněného názoru, že k dětem se musíme chovat jako k nedokonalým dospělým. Bylo by nošením dříví do lesa jej vyvracet. Nad jiné povolaně tak učinila Alena Urbanová ve své Popelce divadla pro děti.

- **Nebezpečné tendence některých názorových skupin, mající tendence učinit svůj umělecký přístup všeplatným**

1. Může být nějaký přístup vůbec všeplatný? Může se prosazovat, ale jen tím, že upoutá, vypovídá pravdu, existuje v tomto čase a místě, tzn. že je tvořivý. V čem je pak nebezpečný?
2. Už např. Marx ve svých Rukopisech Grundrisse, byť v jiných souvislostech, formuloval a společenská praxe nesčetněkrát ověřila společenskou zákonitost, která říká, že může být prostřednictvím společenských nástrojů a mechanismů nabídnuto k užívání cokoliv, ale přijato a užito to může být pouze prostřednictvím individuí,

která nabídnuté přijmou za své. Tj. až tehdy se může stát nějaký přístup všeplatný, kdy je individui jako všeplatný přijat.

- **Z dopisu zaznívá volání po otevření cesty k reálným opatřením pro další kvantitativní a kvalitativní rozvoj loutkářství**

1. Pochybuji, že pisatelé dopisu si představují opatření, která nesouzní s jejich názorem.
2. Nejde tedy o formulování problémů jako podnětů k diskusi, ale také o požadavek, ať se dají věci do pořádku. Takže nejde až tak o vyjasnění problematiky v diskusi, jako o požadavek dát za pravdu názorům v dopise prezentovaným a o požadavek učinit taková opatření, která by tyto názory prosadila v praxi jako určující.
3. Kontext dopisu mne však nenechává na pochybách, o jaké že volání to jde. Vidím v něm značné nebezpečí pro ZUČ jako celek, stejně jako pro každý jeden její obor, a to minimálně ve dvou směrech:

a/ V tom, že se jedná o volání po pomalejším umírání přežilého, aniž by mohlo být ovlivněno novým. Pak nezbyvá souborům, než opravdu umřít, aniž by vydaly zárodek dalšího života. Je to velice nebezpečné pro život a budoucnost stávajících souborů, které jsou obhajovány. Ostatně, situace v činoherním divadle je dnes taková, že nepodaří-li se soubory vymanit ze zajetí podobných názorů obsažených v dopise, nepodaří-li se je vtáhnout do oblasti zájmové **umělecké** činnosti, tak tyto soubory dříve nebo později zaniknou samy. Jinými slovy – buď pro členy souborů bude hlavním smyslem činnosti divadlo, nebo od divadla upustí ve prospěch jiných aktivit, v nichž se jim dostane společenského docenění, a jako „divadelní“ soubor zaniknou. Naším společným cílem by mělo být citlivě přivést tyto soubory k amatérskému divadlu v jeho proměněné a stále se proměňující společenské funkci, a nikoliv obhajovat jejich právo na život beze změny. Takový život už dnes de facto neexistuje.

b/ V tom, že se najde stále dost lidí na odpovědných místech, kteří rozhodují o ZUČ /a nedělejme si iluze o tom, že to může být v nejbližší budoucnosti jiné), kterým toto volání nutně bude konvenovat, neboť jejich úhlavním nepřítelem je a bude změna, vše nové, neověřené, netradiční, experimentální, všeobecně nepřijaté, „neschválené“. A tito lidé zcela určitě rádi potřebná opatření ve jménu tradice a „skutečných uměleckých hodnot“ učiní. Ostatně, vždyť taková opatření činí neustále, vše nové se dere na svět velice pomalu, a to i přes skutečnost, že žijeme v socialistické společnosti, jejíž základní premisy jsou změna, boj o novou vpravdě lidskou skutečnost, společenský pokrok.

Nevím, kdo všechno na případných opatřeních v duchu otevřeného dopisu může vydělat. Víím jen, že divadlo ne.

Král umřel. Ať žije král!

P.S.: Házím do stroje myšlenky, jak přicházejí. Omluv proto úpravu a jazyk. Čas na potřebnou korekci, úpravu a přepsání na čisto už není vůbec. Snad to k něčemu přeci jenom poslouží.

Milan Strotzer
jaro 1988